

https://doi.org/10.31516/2410-5333.053.08

УДК 021.64-027.543:027.53(477.81)

О. О. Шендрик, аспірант, Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ

Lapska93@gmail.com

https://orcid.org/0000-0002-3838-4439

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ УНІВЕРСАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ)

Наведено огляд публікацій, у яких досліджено міжнародне співробітництво в бібліотечно-інформаційній сфері. Визначено важливість міжнародного співробітництва публічних бібліотек України на сучасному етапі. Охарактеризовано основні напрями міжнародного співробітництва бібліотек України. Проаналізовано досвід міжнародної співпраці Рівненської обласної універсальної наукової бібліотеки. Досліджено проектну діяльність бібліотеки. З'ясовано, що міжнародне співробітництво суттєво впливає на сучасний розвиток публічних бібліотек та їхню діяльність, модернізацію матеріально-технічної бази.

Ключові слова: публічна бібліотека, міжнародне співробітництво, інформаційний простір, міжнародні проекти, міжкультурна комунікація.

О. О. Шендрик, аспірант, Киевский национальный университет культуры и искусств, г. Киев

МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО ПУБЛИЧНЫХ БИБЛИОТЕК УКРАИНЫ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ (НА ПРИМЕРЕ РОВЕНСКОЙ ОБЛАСТНОЙ УНИВЕРСАЛЬНОЙ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ)

Приведен обзор публикаций, в которых исследовано международное сотрудничество в библиотечно-информационной сфере. Определена важность международного сотрудничества публичных библиотек Украины на современном этапе. Охарактеризованы основные направления международного сотрудничества библиотек Украины. Проанализирован опыт международного сотрудничества Ровенской областной универсальной научной библиотеки. Исследовано проектную деятельность библиотеки. Выяснено, что международное сотрудничество существенно влияет на современное развитие публичных библиотек и их деятельность, модернизацию материально-технической базы.

Ключевые слова: публичная библиотека, международное сотрудничество, информационное пространство, международные проекты, межкультурная коммуникация.

O. O. Shendryk, postgraduate student, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv

INTERNATIONAL COOPERATION OF PUBLIC LIBRARIES OF UKRAINE: MODERN STATE (THE CASE OF RIVNE REGIONAL UNIVERSAL SCIENTIFIC LIBRARY)

The aim of this article is to study the features and primary areas of international cooperation of public libraries of Ukraine at the present stage.

Research methodology. The author analyses professional publications, scientific publications on the subject. The author draws on the sites of international organizations.

Results. This article provides examples of the primary areas of international cooperation of public libraries: book exchange, international interlibrary loan, international bibliographic cooperation, participation in international projects, as well as exchange of experience through workshops, conferences, personal contacts and publications in the professional press. International cooperation of public libraries promotes solving the library problems, allows realizing joint projects and programs, forming the common informational space. In addition, it contributes to the creation of a new model of a public library that makes it competitive in the market of information services, to keep not only the traditional contingent of readers, but also increase it, expand the circle of friends and social partners. Public libraries become an information center that facilitates access to the information space of the world, ensures the constitutional right of citizens to information.

Novelty. An attempt has been made to determine the importance of international cooperation of public libraries of Ukraine at the present stage. The study makes it possible to characterize the primary areas of international cooperation of libraries of Ukraine.

The practical significance. Library professionals and students of this area can find the information useful for further research and use the material for a comprehensive study of the characteristic features of international cooperation in the field of library.

Key words: *public library, international cooperation, information space, international projects, intercultural communication.*

Постановка проблеми. В умовах розбудови інформаційного суспільства, відповідно до викликів сьогодення, актуальними є розвиток взаємодії бібліотек. На сучасному етапі розвитку Української держави дедалі більшої значимості набуває необхідність інтеграції у світове співтовариство та набуття міжнародного досвіду в бібліотечно-інформаційній сфері, оскільки останнє — важливий показник гуманітарного розвитку України.

Нині глобальна інформаційно-комунікаційна система кардинально змінила умови культурного обміну і взаємодії, освіти, бізнесу, міжособистісного спілкування, усуваючи тимчасові, просторові, мовні та інші бар'єри, формуючи єдиний інформаційний простір. Розвиток процесу інформатизації вможливило міжнародну співпрацю публічних бібліотек.

Співпраця із зарубіжними партнерами — невід’ємна складова розвитку бібліотечної справи кожної країни. Публічна бібліотека як складова системи соціальних комунікацій відіграє важливу роль у становленні та розвитку інформаційної взаємодії на загальнодержавному та міжнародному рівнях.

Жодна публічна бібліотека не в змозі задовольнити інформаційні запити суспільства й користувачів без звернення до інформаційних ресурсів зарубіжних бібліотечно-інформаційних центрів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналізуючи наукові публікації вітчизняних науковців, котрі в тому чи іншому аспекті висвітлюють особливості міжнародного співробітництва в бібліотечно-інформаційній справі, слід виокремити праці Т. Вилегжаниної, В. Пашкової, О. Воскобойнікової-Гузевої та ін. (Вилегжанина, 2016).

Необхідність створення оновленої концепції організації та функціонування публічних бібліотек порушує у своїх публікаціях Т. Вилегжанина. Науковець наголошує, що стратегічним орієнтиром держави є інтеграція в європейський політичний, економічний та гуманітарний простори. Вона акцентує на важливості розвитку проектної діяльності публічних бібліотек України. На думку Т. Вилегжаниної (2016), завдяки міжнародному співробітництву українські бібліотечні фахівці, використовуючи досвід «євросусідів», значно ефективніше впроваджують у свою діяльність інформаційні технології.

В. С. Пашкова — автор праць з актуальних проблем розвитку бібліотечно-інформаційної сфери, діяльності бібліотечних асоціацій та міжнародного співробітництва — зазначає, що розвиток суспільства неможливий без міжнародного співробітництва бібліотек, без обміну інформацією та ідеями. Науковець визначила, що основними напрямками міжнародного співробітництва в бібліотечній сфері є обмін науковою, технічною, економічною інформацією та документами, партнерство у створенні й застосуванні міжнародних інформаційних систем, творчий обмін співробітниками і студентами. Значну увагу приділяє впровадженню в Україні новітніх інформаційних технологій, демократичних засад бібліотечної справи, прогресивного зарубіжного досвіду, реалізації міжнародних проектів, зокрема проектів «Інтернет для читачів публічних бібліотек (LEAP)», «Вікно в Америку», «Бібліоміст», «Publica», PULMAN, «Електронна бібліотека: Центри знань в університетах України» та ін. («Стратегія розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України»: проект»).

О. Воскобойнікова-Гузева (2014) важливим чинником розвитку бібліотечно-інформаційної сфери вважає соціальне партнерство. З біб-

ліотекознавчої точки зору, соціальне партнерство розглядається як комплекс багатоваріантних відносин, особливий тип взаємодії між бібліотечно-інформаційними установами та державними і місцевими органами влади, різними установами, зокрема бібліотеками, громадськими організаціями, підприємствами, об'єднаннями й окремими громадянами, метою яких є забезпечення (ресурсне, організаційне, інтелектуальне тощо) максимально повного задоволення інформаційних, соціокультурних, освітніх потреб суспільства, за допомогою реалізації спільних проєктів і заходів. Автор подає власну концепцію розвитку соціального партнерства в бібліотечно-інформаційній сфері, одним із напрямів якої є розширення міжнародного співробітництва з метою обміну досвідом та реалізації конкретних програм і проєктів (Воскобойнікова-Гузева, 2014). Однак, як засвідчив аналіз наукової літератури, цілісного, комплексного дослідження проблеми міжнародного співробітництва публічних бібліотек України немає.

Мета статті — дослідити особливості міжнародного співробітництва публічних бібліотек України на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У декларації міжнародної спільноти «Маніфест ІФЛА/ЮНЕСКО про публічні бібліотеки», прийнятій у 1994 р., сформульовано мету, завдання й головні принципи організації діяльності публічних книгозбірень у постійно змінюваному інформаційному світі. Маніфест є рекомендаційним, проте найважливішим документом, необхідним для розуміння ролі бібліотеки в сучасному суспільстві, формування та реалізації бібліотечної політики органами влади різних рівнів, підготовки регіональних і національних документів — стандартів, інструкцій, рекомендацій, програм, концепцій.

У Маніфесті серед основних завдань публічної бібліотеки щодо міжнародного співробітництва слід відзначити «сприяння розвитку діалогу між культурами різних народів та збереження їх самобутності». Указано, що діяльність публічних бібліотек має бути спрямована на забезпечення співробітництва з партнерами, наприклад, певними групами користувачів та іншими спеціалістами, як на місцевому, регіональному, національному, так і міжнародному рівнях («Маніфест ІФЛА/ЮНЕСКО про публічні бібліотеки», 1995).

В Україні важливим документом щодо модернізації діяльності бібліотек, зокрема публічних, є Стратегія розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 р. «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України», затверджена Кабінетом Міністрів України 23 березня 2016 р.

У Стратегії визначено, що пріоритети діяльності бібліотек в умовах якісних змін мають на меті дотримання європейських цінностей, інте-

грацію в європейське співтовариство. У стратегічних напрямках розвитку бібліотечної справи, зокрема ефективних комунікацій, передбачається створення системи ефективної внутрішньої та зовнішньої комунікації для розвитку партнерств, розроблення спільних цінностей та досягнення стратегічних результатів. Зазначено: необхідно вдосконалити внутрішню професійну комунікацію, розвивати міжнародні професійні зв'язки, що сприятиме активному долученню суб'єктів бібліотечної галузі України до міжнародного професійного середовища.

Серед важливих заходів міжнародного співробітництва в планах дій Стратегії визначені короткострокові, зокрема прийняття необхідних документів для долучення України до міжнародних угод, пов'язаних із бібліотечно-інформаційною діяльністю.

Середньостроковими діями передбачено реалізацію державної цільової програми з модернізації матеріально-технічної бази бібліотек та створення зведеного електронного каталогу бібліотек України, бази даних авторитетних національних файлів.

Передбачено реалізацію державної цільової програми інформатизації бібліотек, створення Національної електронної бібліотеки України, програми «Мобільні бібліотеки» та ін. («Стратегія розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України»: проект»).

Для збереження своїх основних функцій бібліотеки мають суттєво вдосконалювати традиційні форми і методи діяльності, недостатньо обмежуватися лише власними інформаційними ресурсами, слід використовувати інші можливості, наприклад, міжнародне співробітництво, що успішно здійснюється Рівненською обласною універсальною науковою бібліотекою. Це один з найбільших культурних, інформаційних центрів краю, науково-інформаційна установа, регіональне сховище творів друку, обласний депозитарій краєзнавчих видань, доступний для всіх верств населення.

РОУНБ, маючи на меті розбудову міжкультурної комунікації з професійними громадськими організаціями й бібліотеками інших країн, активно розвиває програми партнерства та співпраці. Результатом успішного співробітництва між дипломатичною місією Сполучених Штатів Америки й українськими бібліотеками є реалізація проекту «Вікно в Америку», що діє в Рівненській обласній універсальній науковій бібліотеці десять років поспіль. Створений інформаційно-ресурсний центр «Вікно в Америку», який дозволяє студентам і вчителям, школярам та науковцям, випускникам американських програм обмінів, а також усім охочим вивчати англійську мову. Користувачі можуть отримати точну та найсвіжішу інформацію про політичне, економічне, культурне, освіт-

не й суспільне життя Америки. Інформаційно-ресурсний центр «Вікно в Америку» — місце вільного доступу до Інтернету та зони Wi-Fi. Центр зберігає колекцію матеріалів англійською мовою, серед яких довідники про США, белетристика, художня література. Для тих, хто вивчає англійську мову, є аудіодокументи, а також велика добірка художніх та документальних фільмів англійською мовою. Для дітей пропонуються сучасні розважальні, пізнавальні, мовні ігри, які передбачені для різних вікових категорій. У центрі регулярно проводяться зустрічі з американськими гостями та спікерами, виставки книг, презентації, благодійні зустрічі, традиційні американські свята, переглядаються американські фільми («Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека»).

Студенти, зацікавлені в навчанні в американських ЗВО, можуть отримати професійні консультації та ознайомитися з умовами вступу до них, тестами на рівень володіння англійською мовою (TOEFL, GRE, SAT, GMAT), а також дізнатися про студентське життя в США. До послуг відвідувачів глобальна мережа EducationUSA, яка надає інформацію про більше ніж 400 консультативних центрів, що працюють за підтримки Держдепартаменту США і пропонують повну, об'єктивну й актуальну інформацію щодо освітніх можливостей у США, а також консультують усіх, кого цікавить вступ до вищих навчальних закладів у цій країні.

Для тих, хто хоче читати в електронному форматі, пропонуються чотири програмно-апаратні платформи для читання Amazon Kindle та Інтернет-планшети iPad. Контент е-рідерів містить спічі президентів США Барака Обами та Бенджаміна Франкліна, навчальні й довідкові посібники Andrew Wright «Games for Language Learning», The New Oxford American Dictionary, Mark Lester «McGraw-Hill's Essential ESL Grammar», Roget's Thesaurus of English Words and Phrases — для тих, хто бажає вивчати англійську мову, класику американських авторів Nathaniel Hawthorne «The Scarlet Letter», Mark Twain «Life on the Mississippi» тощо.

Відділ преси, освіти та культури посольства США в Україні разом із центрами «Вікно в Америку» ініціює програму «Велике читання» для заохочення читання в суспільстві, залучення молоді та всіх груп населення до читання кращих творів світової літератури. У межах американської програми Big Read (Велике читання) бібліотека планує запровадити проект «Рівне читає «Пригоди Тома Сойєра» Марка Твена», мета цього проекту — відродити традиції сімейного читання, сформувані читачьку культуру молоді міста, популяризувати твори світової класичної літератури, рекламувати книгу як поєднання читання й дозвілля.

За фінансової підтримки фундації Білла та Мелінди Гейтс з 2010 р. Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека реалізує проекти в межах програми «Бібліоміст». Це партнерська робота Ради міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX), Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), Міністерства культури і туризму України й Української бібліотечної асоціації. Результатом успішної реалізації проектів є відкриття на базі бібліотеки навчально-тренінгового центру та підтримка його діяльності протягом останніх 4 років. Навчально-тренінговий центр оснащений 10 ПК з програмним забезпеченням та периферійними пристроями (навушники, веб-камери).

Мета центру – навчання бібліотечних працівників, місцевої громади використанню комп'ютерної техніки, Інтернету та можливостей інформаційних технологій, а також обслуговування, надання вільного доступу до мережі Інтернет користувачам бібліотеки.

Навчально-тренінговий центр надає такі послуги: доступ до мережі Інтернет; групові заняття за темами: освоєння роботи на персональному комп'ютері; робота з програмами пакета Microsoft Office; методика створення мультимедійної презентації; навчання різних методів пошуку інформації в Інтернеті; робота в комунікаційних програмах: Skype, ICQ. Важливо, що всі послуги навчально-тренінгового центру надаються безплатно.

Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека розвиває міжнародну співпрацю з Німецьким культурним центром Goethe-Institut, який діє в усьому світі. З 2008 р. в бібліотеці у відділі обслуговування документами іноземними мовами започатковано проект «Заочний абонемент» – Фонд Goethe-Institut в Україні, метою якого є забезпечення регіону актуальними й необхідними інформаційними документами з Німеччини і про Німеччину німецькомовних спеціалістів для ознайомлення з німецькою мовою, культурою та суспільством.

У межах проекту функціонує електронний сервіс, який надає доступ до бази даних матеріалів у режимі онлайн. Onleihe дозволяє на обмежений проміжок часу брати на абонемент та завантажувати різноманітні електронні видання: книжки, аудіофайли, статті. Сервіс є зручним у користуванні, оскільки не потрібно повертати матеріали: це здійснюється автоматично після закінчення терміну дії доступу.

Оскільки Україна співпрацює з Білоруссю та Польщею, бібліотека стала учасником міжнародного проекту «Віртуальна реконструкція спадщини Юзефа-Ігнація Крашевського» за підтримки Національної комісії Білорусі в справах ЮНЕСКО. Учасниками проекту є Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека (Україна), Публічна бібліотека м. Біла-Підляська (Польща), Музей-садиба Ю.-І. Крашевського

в Романові (Польща), Національна бібліотека Білорусі, Брестська обласна бібліотека (Білорусь). У результаті співпраці бібліотек, музеїв, архівів України, Польщі, Білорусі створено комплект з 2 компакт-дисків «Юзеф-Ігнацій Крашевський» (Мінськ, 2013). Електронний ресурс комплексно презентує відомості про життєвий та творчий шлях одного з найунікальніших творців XIX ст. — Ю.-І. Крашевського — польського письменника, історика, художника, редактора, видавця, життєвий та творчий шлях котрого пов'язаний з Польщею, Україною, Білоруссю та іншими країнами світу. До електронного видання ввійшли: наукова монографія, бібліографічні матеріали, присвячені життю та діяльності Ю.-І. Крашевського, а також електронна колекція його літературних, музичних, графічних і живописних творів.

Висновки. Міжнародне співробітництво публічних бібліотек допомагає вирішувати бібліотечні проблеми, реалізовувати спільні проекти та програми, створенню нової моделі публічної бібліотеки, яка робить її конкурентоздатною на ринку інформаційних послуг, зберігати не тільки традиційний контингент читачів, але й збільшити його, розширити коло друзів та соціальних партнерів, формує спільний інформаційний простір. Публічні бібліотеки стають інформаційним центром, який сприяє долученню в інформаційний простір світу, забезпечує конституційне право громадян на інформацію. Співпраця з міжнародними установами дозволяє бібліотекарям підвищувати професійний потенціал та значно поліпшити інформаційне обслуговування користувачів.

Можна виокремити основні напрями міжнародної співпраці публічних бібліотек: книгообмін, міжнародний міжбібліотечний абонемент, міжнародне бібліографічне співробітництво, участь у міжнародних проєктах, а також обмін досвідом роботи за допомогою семінарів, конференцій, особистих контактів і публікацій у професійній пресі.

Перспективи. Маємо намір дослідити науково-теоретичні підходи до проблем міжнародного співробітництва публічних бібліотек України, проаналізувати масштабні міжнародні проєкти, які реалізуються в публічних бібліотеках України, охарактеризувати основні напрями міжнародного співробітництва публічних бібліотек України, визначити роль та значимість участі провідних українських публічних бібліотек у міжнародних проєктах.

Список посилань

- Вилегжаніна, Т. Т. (2016). Українські бібліотеки в процесі євроінтеграції. *Бібліотечна планета*, 3, 4–5.
- Воскобойнікова-Гузєва, О. В. (2014). Соціальне партнерство як чинник розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України. *Бібліотечний вісник*, 4, 3–7.

- Манифест ИФЛА/ЮНЕСКО про публичные библиотеки. (1995). *Библиотека*, 6.
- Пашкова, В. С. (2010). *Еволюція національних бібліотечних асоціацій. (Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук: 07.00.08)*. НАН України. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.
- Стратегія розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України»: проект. *Ліга. Закон: Головний правовий портал України*. Взято из http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/NT1592.html.
- Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека. *Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека*. Взято из <http://lib.rv.ua/ua/about/58-partneri/>.

References

- Vilyzhazhanina, T. T. (2016). Ukrainian libraries in the process of European integration. *Library Planet*, 3, 4-5. [In Ukrainian].
- Voskoboinikova-Guzeva, O. V. (2014). Social partnership as a factor in the development of the library and information sphere of Ukraine. *Library Bulletin*, 4, 3-7. [In Ukrainian].
- The IFLA / UNESCO Manifesto for public libraries. (1995). *Library*, 6. [In Russian].
- Pashkova, V. S. (2010). *Evolution of National Library Associations. (Author's dissertation for the degree of Doctor of Historical Sciences: 07.00.08)*. National Academy of Sciences of Ukraine. National Library of Ukraine named after V. I. Vernadsky. [In Ukrainian].
- Strategy for the development of the library business in Ukraine up to 2025 “Qualitative changes in libraries for the sake of sustainable development of Ukraine”: project. *League. Law: The main legal portal of Ukraine*. Retrieved from http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/NT1592.html. [In Ukrainian].
- Rivne Regional Universal Scientific Library. *Rivne Oblast Universal Scientific Library*. Retrieved from <http://lib.rv.ua/ua/about/58-partneri/>. [In Ukrainian].

Надійшла до редколегії 06.08.2018 р.